

Wobec śmierci. Treny jako świadectwo kryzysu wartości poety

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, 1987, s. 176–177.
- Źródło: *Liryka starożytnej Grecji*, oprac. J. Danielewicz, 1989, s. LII.
- Cytat za: Cyt. za: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, PWN 1987, s. 179, Tren X.
- Źródło: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, 1987, s. 178.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Tren X*, [w:] tegoż, *Treny*, Wrocław 2009, s. 11.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Tren XVII*, [w:] tegoż, *Treny*, Wrocław 2009.
- Źródło: Jan Kochanowski, *Pieśni*. Cytat za: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, PWN 1987, s. 179 .
- Źródło: *Tren X*, [w:] Jan Kochanowski, *Treny*, Wrocław 2009, s. 11.
- Źródło: Wisława Szymborska, *Kot w pustym mieszkaniu*, [w:] Wisława Szymborska, *Koniec i początek*, Warszawa 2015.

- Źródło: Jan Kochanowski, *Tren XVII*, [w:] tegoż, *Treny*, Wrocław 2009.

Wobec śmierci. Treny jako świadectwo kryzysu wartości poety

Źródło: Joachim Patenier, *Przeprawa przez Styks*, 1515-1524, olej na desce, Muzeum Narodowe Prado.

Wizja harmonijnego świata obecna w dziełach Jana Kochanowskiego podlega weryfikacji w zetknięciu z doświadczeniem śmierci. Rozum okazuje się bezradny wobec uczuć, które towarzyszą odejściu najbliższej osoby, zwłaszcza gdy jest nią małe dziecko.

Córeczce Urszuli, zmarłej w wieku trzech lat, poeta poświęcił jedno z najbardziej znanych swoich dzieł – cykl *Trenów*. Czytelnika dotychczasowej jego poezji wprowadzają one w zupełnie nowe obszary doświadczenia i emocji, wcześniej nieobecne w twórczości autora *Pieśni*.

Twoje cele

- Poznasz okoliczności powstania *Trenów* Jana Kochanowskiego.
- Scharakteryzujesz tren jako gatunek literacki.
- Wyjaśnisz, na czym polegał kryzys światopoglądowy Jana Kochanowskiego.
- Rozpoznasz w tekście środki artystyczne i wyjaśnisz ich funkcje.

Przeczytaj

Nie masz cię, Orszulo moja!

Choć jej istnienie nie zostało potwierdzone przez inne niż [Treny](#) świadectwa, jest najśłynniejszym dzieckiem renesansu. Niektórzy badacze literatury twierdzą, że Urszulki Kochanowskiej w ogóle nie było, nie znamy bowiem miejsca jej pochówku, a daty urodzin i śmierci zostały ustalone wyłącznie na podstawie roku wydania *Trenów*. Czyżby poeta wymyślił postać małej córeczki jako swego rodzaju pretekst do napisania cyklu żałobnych utworów? Ta kontrowersyjna teza ma swoich zwolenników. Bez względu na to, jak było naprawdę, jedno jest pewne: Jan z Czarnolasu stworzył niezwykle poemat, którego bohaterką jest mała Urszulka, ukochana, przedwcześnie zmarła córka poety.

Władysław Łuszczkiewicz, *Jan Kochanowski z Urszulką*, przed 1900

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Jerzy Ziomek

Literatura Odrodzenia

Treny to poemat kunsztowny, o którym bez przesady i zarozumialstwa możemy powiedzieć, że w swoim rodzaju nie ma równego w literaturze europejskiej! Poemat kunsztowny i regularny, to znaczy odwołujący się do reguł gatunkowych i respektujący tradycje. Myśląc o *Trenach* trzeba oddalić fałszywą opozycję przeżycia i ekspresji artystycznej, szczerości i sztuki. Nie ma powodów przypuszczać, że Kochanowski, trawiony bólem,

spontanicznie i w pośpiechu nakreślił genialny od razu utwór, i nie ma powodów, by dziwić się, że *Treny*, inspirowane nieszczęściem osobistym, są zarazem rezultatem gruntownej znajomości kunsztu pisarskiego.

Źródło: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, 1987, s. 176–177.

Tren po polsku

Treny Jana Kochanowskiego ukazały się po raz pierwszy drukiem w 1580 roku w Krakowie. Za sprawą czarnoleskiego poety, *tren* – gatunek wywodzący się z tradycji antycznej, został wprowadzony do literatury polskiej.

” Liryka starożytnej Grecji

Tren (*thrēnos*) jest jednym z najstarszych gatunków lirycznych; wczesną jego formę znamy z lektury Homera. (...) W czasach późniejszych wykonaniu trenu nie towarzyszyły już równolegle zespołowe okrzyki bólu i monodyczne pieśni żałobne, śpiewane przez bliskich krewnych zmarłego. Nie musiał też tren być zawsze wykonywany w czasie uroczystości pogrzebowych (choć taki jego rodzaj istniał i nosił nazwę epikedejon), mógł je poprzedzać lub następować po nich. (...) Zachowane urywki dowodzą, że dawał on [tren] wyraz generalnej refleksji na temat ludzkiej kondycji.

Uogólnienia te znamionują pewien dystans wobec problemu śmierci i są dalekie od wszelkiej taniej afektacji, mimo że autorzy trenów nie umieją ukryć swego pesymizmu w obliczu nieuchronnej wizji śmierci.

Źródło: *Liryka starożytnej Grecji*, oprac. J. Danielewicz, 1989, s. LII.

Obrzędy pogrzebowe w starożytnej Grecji, plakietka nagrobna

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Treny Jana Kochanowskiego są z jednej strony kontynuacją antycznej tradycji, z drugiej – polemiką z nią. Widoczne jest to już w wyborze bohaterki poematu – według tradycji powinna nią być *persona gravis* – ważna osobistość, bohater historyczny, ktoś wysoko postawiony w hierarchii społecznej. Urszulka nikim takim nie była. *Treny* są żalem pośmiertnym, czyli [epicedium](#), które według tradycji powinno być całością, złożoną z określonych części: *laudes* (pochwały), *iacturae demonstratio* (okazywanie straty), *luctus* (żal), *consolatio* (pocieszenie) i *exhortatio* (napominanie). Wszystkie te części znajdują się w cyklu Jana Kochanowskiego, ale przemieszane, w innej kolejności.

Traktat moralno-filozoficzny

Treny są nie tylko utworem funeralnym, ale też poetyckim traktatem moralno-filozoficznym. Cykl składający się z dziewiętnastu trenów, dedykacji oraz epitafium. Jest świadomie skomponowany, poeta umiejętnie stopniuje napięcie.

Pierwszy tren to prawdziwa eksplozja żalu: „wsztyki płacze, wsztyki łzy heraklitowe”. W Trenie II poeta ubolewa nad tym, że jego talent tym razem ma służyć do wędrowania po krainie śmierci; w trenie III poeta płacze nad grobem córki. W trenie IV pojawia się po raz pierwszy zwątpienie w Boga. *Treny* V-VIII to mistrzowskie opisy żalu i rozpacz po stracie. *Treny* IX- XI zawierają kluczowe dla cyklu rozważania

filozoficzne. Kochanowski buntuje się przeciwko filozofii stoickiej, Bogu i wszelkim znanym mu systemom religijnym – nic go w rozpacz nie pociesza.

” Gdziekolwiek jest, jeśliś jest, lituj mej żałości.

A nie możesz li w onej dawnej swej całości,
Pociesz mię, jako możesz, a staw się przede mną
Lubo snem, lubo cieniem, lub marą nikczemną!

Cytat za: Cyt. za: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, PWN 1987, s. 179, Tren X.

Po tej kulminacji następuje stopniowe uspokajanie się i wyciszenie, a wreszcie – powrót do Boga i pocieszenie.

Zrozpaczony ojciec jest również bardzo ważnym, jeśli nie najważniejszym bohaterem tego cyklu. Ojciec, poeta i filozof w jednym musi zmierzyć się z fenomenem śmierci. Stawia kolejne pytania, jak to o miejsce pobytu córeczki po śmierci – i nie znajduje odpowiedzi.

” Jerzy Ziomek

Literatura Odrodzenia

Zmarła bohaterka jest jakby ponad stan i ponad możliwości wyposażona w niezwykle cechy: to było nie tylko urocze i kochane dziecko, ale jakoby utalentowana poetka, dziedziczka czarnoleskiej lutni. (...) A ponadto podmiot liryczny, demonstracyjnie tożsamy z autorem, jest – jak w wielu innych utworach – „ze dwojej złożony natury”, jest ułomnym i cierpiącym człowiekiem, a zarazem poetą przeżywającym kryzys światopoglądu.

Źródło: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, 1987, s. 178.

Słownik

epicedium

(gr. *epikedeion*) – utwór żałobny, którego twórcą jest grecki poeta Symonides (VI w.p.n.e.); utwór ten ma określony schemat retoryczny: *laudatio* – pochwała zalet, zasług zmarłego, *comploratio* – opłakiwanie, *consolatio* – pocieszenie

tren

(gr. *thrēnos* – głośno płakać) – utwór liryczny, wywodzący się ze starogreckiej liryki pogrzebowej, odmiana pieśni lamentacyjnej; utwór poświęcony zmarłej osobie, wychwalający ją, wyrażający żal i smutek z powodu jej odejścia

Film

Polecenie 1

Sformułuj minimum dwa argumenty, wskazujące, że *Treny* Jana Kochanowskiego są wyjątkowym cyklem poetyckim.

Wystąpił błąd

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem *Treny* jako świadectwo kryzysu wartości poety.

Polecenie 2

Na podstawie wykładu scharakteryzuj filozoficzne konteksty *Trenów*.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Na czym polega wyjątkowość *Trenów* Jana Kochanowskiego na tle wcześniejszych utworów z czasów antyku i renesansu? Wybierz poprawne odpowiedzi, zaznaczając prawdę/fałsz.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Bohaterką cyklu autor uczynił małe dziecko, a nie sławną osobistość.	☐	☐
Poemat nie zawiera wstępu, rozwinięcia i zakończenia.	☐	☐
Autor stworzył cykl trenów, a nie jeden utwór.	☐	☐
W poemacie brakuje epitafium, czyli krótkiego utworu nagrobnego.	☐	☐
Podstawowe części składowe utworu żałobnego (epicedium) zostały u Kochanowskiego użyte w innej niż tradycyjna kolejności.	☐	☐

Zapoznaj się z *Trenem X*. Odpowiedz na pytanie, jaki typ zdań dominuje w wierszu? Określ, jakie wrażenie wywiera na czytelniku nagromadzenie zdań tego typu.

« Jan Kochanowski

Tren X

Orszulo moja wdzięczna, gdzieś mi się podziała?
W którą stronę, w którąś się krainę udała?
Czyś nad wszystkie nieba wysoko wzniesiona
I tam w liczbę aniołków małych policzona?
Czyliś do raju wzięta? Czyliś na szczęśliwe
Wyspy zaprowadzona? Czy cię przez teskliwe
Charon jeziora wiezie i napawa zdrojem
Niepomnym, że ty nie wiesz nic o płaczu mojem?
Czy, człowieka zrzuciwszy i myśli dziewicze,
Wziętaś na się postawę i piórka słowicze?
Czyli się w czyścju czyścisz, jeśli z strony ciała
Jakakolwiek zmazeczka na tobie została?
Czyś po śmierci tam poszła, kędyś pierwej była,
Niżeś się na mą ciężką żalność urodziła?
Gdziekolwiek jest, jeśliś jest, lituj mej żalności,
A nie możesz li w onej dawnej swej całości,
Pociesz mię, jako możesz, a staw się przede mną
Lubo snem, lubo cieniem, lub marą nikczemną.

Źródło: Jan Kochanowski, *Tren X*, [w:] tegoż, *Treny*, Wrocław 2009, s. 11.

Ćwiczenie 3

Jan Kochanowski, zadając w *Trenie X* pytania o miejsce pobytu córki po śmierci, przywołuje różne znane mu tradycje religijne i światopoglądowe. Do podanych niżej fragmentów *Trenu X* dopasuj tradycje, do których się one odnoszą.

- A. Chrześcijaństwo
- B. Mitologia grecka
- C. Wiara w reinkarnację, religie Wschodu

Fragment	Tradycja (A, B lub C)
„Czyś nad wszystkie nieba wysoko wzniesiona I tam w liczbę aniołków małych policzona? Czyliś do raju wzięta?”	<input type="text"/>
„Czyliś na szczęśliwe Wyspy zaprowadzona?”	<input type="text"/>
„Czy cię przez teskliwe Charon jeziora wiezie i napawa zdrojem Niepomnym, że ty nie wiesz nic o płaczu mojem?”	<input type="text"/>
„Czy, człowieka zrzuciwszy i myśli dziewicze, Wzięłaś na się postawę i piórka słowicze?”	<input type="text"/>
„Czyli się w czyścju czyścisz, jeśli z strony ciała Jakakolwiek zmazeczka na tobie została?”	<input type="text"/>
„Czyś po śmierci tam poszła, kędyś pierwej była, Niżeś się na mą ciężką żałość urodziła?”	<input type="text"/>

Ćwiczenie 4

Na obrazie Jana Matejki Jan Kochanowski pochyla się nad trumną zmarłej córeczki. Wybierz jeden z trenów Kochanowskiego (V, VII lub VIII), który najlepiej odpowiada treści obrazu. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Jan Matejko, *Jan Kochanowski nad zwłokami Urszulki*, 1862 (szkic do obrazu)

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

VII

VIII

V

Uzasadnienie:

Zwróć uwagę na budowę wersyfikacyjną trenu. Określ liczbę sylab w wersie i rodzaj rymów. Przypomnij sobie, jakie zastosowanie miała ta miara wierszowa. Opisz, jaki efekt powoduje użycie jej w trenie?

« Jan Kochanowski

Tren XVII

Pańska ręka mię dotknęła,
Wszystkę mi radość odjęta:
Ledwe w sobie czuję duszę
I tę podobno dać muszę.

Lubo wstając gore jaśnie,
Lubo padnąc słońce gaśnie,
Mnie jednak serce boli,
A nigdy się nie utoli.

Oczu nigdy nie osuszę
I tak wiecznie płakać muszę.
Muszę płakać! O Mój Boże,
Kto sie przed Tobą skryć może?

Próżno morzem nie pływamy,
Próżno w bitwach nie bywamy:
Ugodzi nieszczęście wszędzie,
Choć podobieństwa nie będzie.

Wiódlęm swój żywot tak skromnie,
Że ledwie kto wiedział o mnie,
A zazdrość i złe przygody
Nie miały mi w co dać szkody.

Lecz Pan, który, gdzie tknąć, widzi,
A z przestrogi ludzkiej szydzi,
Zadał mi raz tym znaczniejszy,
Czymem już był bezpieczniejszy.

A rozum, który w swobodzie
Umiął mówić o przygodzie,
Dziś ledwie sam wie o sobie:
Tak mię podparł w mej chorobie.

Czasem by się chciał poprawić,
A mnie ciężkiej troski zbawić,
Ale gdy siędzie na wadze,
Żalu ruszyć nie ma władze.

Próżne to ludzkie wywody,
Żeby szkodą nie zwać szkody;
A kto się w nieszczęściu śmieje,
Ja bych tak rzekł, że szaleje.

Kto zaś na płacz lekkość wkłada,
Słyszę dobrze, co powiada;
Lecz się tym żal nie hamuje,
Owszem, większy przystępuje.

Bo, mając zranioną duszę,
Rad i nierad płakać muszę,
Co snąć nie cześć, to ku szkodzie
I zelżywość serce bodzie.

Lekarstwo to, prze Bóg żywy,
Ciężkie na umysł troskliwy!

Kto przyjaciel zdrowia mego,
Wynajdzie co wolniejszego!

A ja zatym łzy niech leję,
Bom stracił wszystkie nadzieję,
By mię rozum miał ratować,
Bóg sam mocen to hamować.

Źródło: Jan Kochanowski, *Tren XVII*, [w:] tegoż, *Treny*, Wrocław 2009.

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z fragmentem *Pieśni IX* Jana Kochanowskiego i porównaj go do ostatniej strofy *Trenu XVII*. Odpowiedz na pytania: Z jaką wcześniej wyznawaną przez siebie filozofią polemizuje w *Trenach* poeta? Czego dotyczył kryzys światopoglądowy artysty?

« Jan Kochanowski

Pieśni

Nie porzucaj nadzieję,
jakoć się kolwiek dzieje:
Bo nie już słońce ostatnie zachodzi,
A po złej chwili piękny dzień przychodzi

Źródło: Jan Kochanowski, *Pieśni*. Cytat za: Jerzy Ziomek, *Literatura Odrodzenia*, PWN 1987, s. 179 .

Tekst do ćwiczeń 7–8

Wisława Szymborska

“ *Kot w pustym mieszkaniu*

Umrzeć - tego się nie robi kotu.
Bo co ma począć kot
w pustym mieszkaniu.
Wdrapywać się na ściany.
Ocierać między meblami.
Nic niby tu nie zmienione,
a jednak pozamieniane.
Niby nie przesunięte,
a jednak porozsuwane.
I wieczorami lampa już nie świeci.

Słyszeć kroki na schodach,
ale to nie te.
Ręka, co kładzie rybę na talerzyk,
także nie ta, co kładła.

Coś się tu nie zaczyna
w swojej zwykłej porze.
Coś się tu nie odbywa
jak powinno.
Ktoś tutaj był i był,
a potem nagle zniknął
i uporczywie go nie ma.

Do wszystkich szaf się zajrzało.
Przez półki przebiegło.
Wcisnęło się pod dywan i sprawdziło.
Nawet złamało zakaz
i rozrzuciło papiery.
Co więcej jest do zrobienia.
Spać i czekać.

Niech się on tylko wróci,
niech no się pokaże.

Już on się dowie,
że tak z kotem nie można.
Będzie się szło w jego stronę
jakby się wcale nie chciało,
pomalutku,
na bardzo obrażonych łapach.
O żadnych skoków pisków na początek.

Źródło: Wisława Szymborska, *Kot w pustym mieszkaniu*, [w:] Wisława Szymborska, *Koniec i początek*, Warszawa 2015.

Ćwiczenie 7

Sytuacja liryczna w wierszu została przedstawiona z punktu widzenia kota. Wyjaśnij, czemu może służyć taki zabieg.

Ćwiczenie 8

Porównaj wiersz Wisławy Szymborskiej z *Trenem VIII* Kochanowskiego. Odpowiedz na pytanie, jak zostało w nich przedstawione doświadczenie odejścia kogoś bliskiego? Zwróć uwagę na środki językowe zastosowane przez poetę renesansowego i przez autorkę współczesną.

Praca domowa

Odwołując się do tekstu utworu *Kot w pustym mieszkaniu*, zestaw sytuację ojca wypowiadającego się w *Trenie XVII* i biblijnego Hioba. Porównaj ich postawy wobec cierpienia.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Wobec śmierci. Treny jako świadectwo kryzysu wartości poety

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

4) określa rodzaje zapożyczeń i sposób ich funkcjonowania w polszczyźnie różnych epok; odnosi wskazane zjawiska do współczesnej polszczyzny;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pozna okoliczności powstania *Trenów* Jana Kochanowskiego;
- scharakteryzuje tren jako gatunek literacki;
- wyjaśni, na czym polegał kryzys światopoglądowy Jana Kochanowskiego;
- rozpozna w tekście środki artystyczne i wyjaśni ich funkcje.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Prowadzący zajęcia inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji. Poleca, by uczniowie przypomnieli literackie przykłady utworów żałobnych. Zadaje pytania: Jaki był cel tworzenia trenów? Jakie zasady rządziły tym gatunkiem?

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel przytacza krótki tekst wprowadzający:
Cykl poetycki złożony z dedykacji i dziewiętnastu „Trenów” Jan Kochanowski poświęcił pamięci ukochanej Urszulki, zawarł jednak w dziele tym tak wielki ładunek osobistego, emocjonalnego zaangażowania, że poemat o zmarłej dziecinie opłakiwanej z wielkim żalem przez „niefortunnego” ojca stał się właściwie przede wszystkim poetycką analizą kolejnych faz cierpienia człowieka, który utracił bliską osobę, który stopniowo coraz bardziej rozumie ogrom nieodwracalnej straty. Jednocześnie zaś „Treny” ukazują, jak w obliczu najtrudniejszej próby kompromituje się banał stereotypowych formuł o istocie życia i śmierci, o zasadach ludzkiego reagowania na odmianę losu, dobrą czy złą. Ukazują zarazem wielki kryzys światopoglądowy poety-intelektualisty, który poprzednio sam propagował tak modne w epoce renesansu idee dość rygorystycznie pojmowanego stoicyzmu.
Janusz Pelc, *Renesansowa koncepcja człowieka w „Trenach” Jana Kochanowskiego*, „Pamiętnik Literacki”: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 59/3.
2. Prowadzący zajęcia wyświetla na tablicy treści zamieszczone w sekcji „Wprowadzenie”. Następnie określa wiążące dla uczniów kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z sekcją „Przeczytaj”, następnie nauczyciel odtwarza film. Rozpoczyna z uczniami dyskusję na temat tego, dlaczego *Treny* są świadectwem kryzysu wartości poety.
2. Uczniowie na głos odczytują treny zamieszczone w sekcji „Sprawdź się” i rozpoczynają wspólną analizę tekstów. Opisują uczucia podmiotu lirycznego, wyjaśniają, kto

w przytoczonych utworach jawi się jako główna postać utworu. Uczniowie uzasadniają swoje odpowiedzi, przywołując odpowiednie fragmenty tekstu.

3. Prowadzący zapowiada uczniom, że w kolejnym kroku będą rozwiązywać ćwiczenia – od najprostszych do najtrudniejszych (bez ćw. 1). Uczniowie wykonują je w parach. Po ustalonym czasie wybrani uczniowie przedstawiają odpowiedzi, a reszta klasy wspólnie ustosunkowuje się do nich. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenie 1 z sekcji „Sprawdź się”. Wyjaśniają, na czym polega wyjątkowość trenów.
2. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Odwołując się do tekstu utworu Wisławy Szymborskiej *Kot w pustym mieszkaniu*, zestaw sytuację ojca wypowiadającego się w *Trenie XVII* i biblijnego Hioba. Porównaj ich postawy wobec cierpienia.

Materiały pomocnicze:

- Janusz Pelc, *Jan Kochanowski, poeta Renesansu*, Warszawa 1988.
- Mirosław Korolko, *Jana Kochanowskiego żywot i sprawy. Materiały, komentarze, przypuszczenia*, Warszawa 1985.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.